

קלקל השורה - כמשמעו או כפשוטו ?

ויפסלוהו, דהיינו דלאחר שהעלן כדרכן והחסיר מי המקוה שלא נשאר שם מ' סאה, יזהר להסירן מיד מעל המקוה שלא יפסל ע"י ג' לוגין מים שאובים מהכלי. **ואח"כ יתקן המקוה במים משוכין או בשאר תקונים**, דהיינו שיתקן המקוה באופן המועיל, ע"כ תו"ד הלבוש.

ולכאורה בדברים הללו, אף שחרג מדברי השו"ע שכתב שמעלן דרך שוליהן כדי שלא יחסר מהמקוה, והלבוש לא כתב כן, אלא שנתן עצה היאך ליזהר שלא יפסל בשאובין (שלא יצטרך אח"כ להוריק המקוה כולה), ושימלא אח"כ המקוה באופן המועיל. וכן לא הזכיר כלל דין **'קופה ושק'**. אמנם מצד ההלכה אין כאן שום חסרון דהרי אין כאן מקוה פסולה, אחר שתקנה במים משוכין.

וא"כ לכאורה יפלא מאוד אמאי התבטא הש"ך בלשון חריף זה **'וקלקל השורה'**, אחר שמצד ההלכה אין כאן פסול. ועוד שנית כפי שכתב הש"ך, הלבוש ערבב הדברים **'מחמת כי נוסחא מוטעת היה לפניו'** וא"כ שהיתה לפניו נוסחא מוטעת מהו התרעומת עליו - שקלקל השורה.

אמנם, האמת הוא שאין כוונת הש"ך ב'**וקלקל השורה'** כמשמעו - אלא כפשוטו, וכפי שנחזה בעליל, כשנראה מה היתה הנוסחא המוטעת שהיתה לפניו.

הא לך העתק מנוסחא המוטעת שכנראה היתה לפני הלבוש - בשו"ע **דפוס קראקא משנת של"ח - ש"מ**¹:

כד המטביל כר או כסת
במקוה שיש בו מ' סאה
מכוונת כיון שהנכיה שפתת'
מהמים נמצאו המים שבתוכן שאובין כיצד יפסל מטבילן
ומעלן כדרכן ואינו חושש:

הנה כאן חסר תיבות **'מטבילן ומעלן דרך שוליהן אבל הקופה והשק'** - וא"כ נמצא דמה שאיתא בשו"ע **'ומעלן כדרכן ואינו חושש'** קאי על כר או כסת ולא נזכר כלל שמעלן דרך שוליהן עם פי הכלי כלפי מטה, ועל פי נוסחא זו כתב הלבוש מעלן כדרכן על כר או כסת, וכדי שלא יוקשה היאך לא נפסל המקוה, לכן מפרש ש'**מסירן'** וכו' כנ"ל. וגם לא נזכר כאן כלל דין **'קופה ושק'** ולכן לא הזכיר זאת הלבוש.

אמנם נוסחא זו מוטעת היא, וכפי שכתב הש"ך **'מחמת כי נוסחא מוטעת היה לפניו'**, וכפי שרואים בבידור כשנבדוק בשלחן ערוך **דפוס ראשון - וויניציאה** משנת

בשלחן ערוך הל' מקוואות סי' ר"א סעיף ס"ד (בדפוסים שלפנינו) איתא:

המטביל כר או כסת במקוה שיש בו מ' סאה מכוונת, כיון שהגביה שפתותיה מהמים נמצאות המים שבתוכן שאובין, כיצד יעשה, **'מטבילן ומעלן דרך שוליהן'**. אבל ה'קופה והשק', **'מטבילן ומעלן כדרכן'** ואינו חושש.

הנה שני דינים מבוארים כאן בשו"ע בטובל כלי במקוה שיש בה מ' סאה מכוונת, א] דין הטובל **'כר או כסת'**, ב] ודין הטובל **'קופה והשק'**.

א] ב'**כר או כסת'** אם מגביה שפתם מהמים נמצאות המים שבתוכן כבר אינם מחוברים עם מי המקוה, והמים הללו נעשים שאובין, נמצא המקוה נחסרה ממ' סאה, ואינו יכול לשפוך המים מהכלי חזרה לתוך המקוה דהרי יפסול המקוה, דכל עוד שאין בה מ' סאה אפילו ג' לוגין מים שאובין פוסלה, לכן כתב המחבר ש'**מטבילן ומעלן דרך שוליהן'**, דהיינו עם הפתח כלפי מטה שע"כ אין המים נעשים שאובין כלל.

ב] ב'**קופה או שק'** שהם מנוקבין אין המים שבתוכם נעשים שאובין כשמגביה שפתם, לפי שהם מעורבין עם מי המקוה, ואין המקוה נחסרת כלל, לכן **'מטבילן ומעלן כדרכן ואינו חושש'**.

וכתב שם הש"ך (סוף ס"ק קל"ד):

והעט"ז (הלבוש) ערבב בכאן הדברים וקלקל השורה מחמת כי נוסחא מוטעת היה לפניו עי"ש:

והנה הלשון שמתבטא הש"ך על הלבוש **'וקלקל השורה'**, משמעו היה נראה, כאילו הלבוש חרג כאן מההלכה באופן חמור, ועיות וקלקל הדין. ולכן נחזי אנו מה כתב בכאן הלבוש, שהש"ך התבטא עליו בחריפות שכזו - **'וקלקל השורה'**.

והא לך לשון הלבוש (עטרת זהב שם):

המטביל כר או כסת במקוה שיש בו ארבעים סאה מצומצמים, כיון שמגביה שפתותיהם מהמים נמצאות המים שבתוכן שאובין, כיצד יעשה, **'מטבילן ומעלן כדרכן'** והן טהורין ומסירן מיד מעל המקוה שלא יזלו המים לתוך המקוה ויפסלוהו, ואח"כ יתקן המקוה במים משוכין או בשאר תקונים שנתבאר בעזה"י.

הנה כתב הלבוש בדין **'כר או כסת'** ש'**מטבילן ומעלן כדרכן'**, דלא כפי המבואר בשו"ע לפנינו ש'**מעלן דרך שוליהן'**, ובא ומסביר דבריו דכדי שלא לפסול המקוה **'מסירן מיד מעל המקוה שלא יזלו המים לתוך המקוה'**

¹ דפוס הראשון שנדפס עם 'ספר המפה' - הגהות הרמ"א, ולכן מסתמן שהלבוש השתמש בדפוס זה, דהרי חיבורו עטרת זהב סיימו בשנת שני"ג, ועד אז לא היה עדיין דפוס אחר שכלל גם הגה' הרמ"א.

שכ"ה² דשם הוא כבשו"ע בדפוסים שלנו, כבהעתק שלפנינו :

סר המסכיל כר או כסתמקוה שיש בו מ' סאה מכוונותטון שהגביה שפתותיהן מהמים נמטאו המים שכתובן סאותים כינר יעשה מטכילן ומעלן דרך סוליהן חבל הקוסה והשק מטכילן ומעלן כדרך ואינו חושש :

הנה כאן יראה הרואה שהמדפיס בדפוס קראקא השמיט מפני טעות הדומות - שבי השורות האחרונות מתחילין בתיבות 'מטבילן ומעלן' - חיסר וקלקל שורה שלימה זו, ועי"ז נשתבש ונמצא כתוב הדין דמעלן כדרך א'כר או כסת', ונחסר הא דמעלן דרך שוליהן, ודין הקופה והשק.

וזהו כוונת הש"ך 'וקלקל השור"ה', בהדגשת תיבת השור"ה (- בגרשיים), כפשוטו - שיש כאן קלקול שורה שלימה.

[עוד יש להעיר בכאן על שינוי בין הדפוסים, דבשו"ע בדפוסים שלפנינו הלשון הוא, כיון שהגביה שפתותיה, ובדפוס ראשון (שכ"ה) כתוב שפתותיהן לשון רבים³, ושינוי זה בא כנראה על ידי שבדפוס קראקא לא הספיק המקום באותה שורה לסיים התיבה לכן קיצר התיבה והדפיס שפתותי בלא האותיות הן (ראה בצילומים), והמדפיסים שלאחריהם פיענחו קיצור התיבה לשפתותיה והוסיפו רק ה-ה' ולא ה-י'.

ולא אבוא לדון מהו נכון יותר, דאכן אפשר דשפתותיה נכון הוא, דאף דקמייירי כאן מכמה כלים, אמנם הטובל לא בא לטבול שניהם דווקא, אלא או כר או כסת ולא דווקא שניהם בבת אחת, ועי"כ אפשר דזהו הנכון, ולא באתי רק להעיר].

שער דפוס קראקא של"ח - ש"מ

שער דפוס ראשון שכ"ה

² ללא הגהות הרמ"א.

³ וכן בלבוש כתב שפתותיהם.